

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ АЛЕАТОРНИХ ДОГОВОРІВ

УДК 347.4

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2020.20.17>**Заїка Ю. О.,***доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України***Zaika Y. To the question of the legal nature of aleatory agreements**

The article explores the concept and essence of an aleatory contract, its characteristic features.

The author analyzes the concept of an aleatory contract and its types according to the Civil Code of France (1804) and the Civil Code of Galicia (1797).

The main features of an aleatory contract are identified. Aleatoriness of a contract is not an independent legal feature, it is a component part of the executability of a contract. In aleatory agreements executability is not necessarily equivalent, but it is always uncertain. Aleatory contracts are characterized by an uncertain correlation of the parties' rights and obligations. Typical aleatory contracts are retention agreements, rent agreements, property insurance agreements, liability insurance contracts, bet contracts.

The author does not consider the contracts where the outcome depends on its evaluation by the counterparty as aleatory. Therefore, contractual agreements containing elements of counterparty creativity: contracts for writing a book, poem, script, song and other, if the results meet the formal requirements of the contract, are not aleatory.

The risk of non-completion occurs in many civil contracts (purchase contract, security contract, storage contract, counter-current contract etc.) may be violated. The risks depend on objective and subjective factors that become obstacles to implementation of a contract – natural disasters, technological disasters, illegal actions of third parties, fatal coincidence of circumstances etc. These contracts, of course, contain risky elements. Some contracts are fiduciary (based on trust), but there are no grounds to consider them to be aleatory.

An indispensable condition of an aleatory contract is the indication of the unknown and indefinite circumstances that may or may not come (property will perish or will not perish). Contractors also don't know the time when such circumstances will come (for example, death of a party of a retention agreement). Absence of accidental circumstances, absence of credibility of the circumstances in the contract does not give reason to consider it as aleatory.

Contracts where the scope of rights and obligations of each counterparty is clearly defined also are not considered to be aleatory. In such cases counterparties pay not for the result, not for the «success», but for the process (payment for medical, legal, educational or security services).

The peculiarity of aleatory contracts does not give to a counterparty the right to apply to a court if one counterparty receives damages and the other counterparty enriches. The essence of an aleatory contract: each counterparty takes on the risk of incurred losses and the counterparty's gain depends on case.

Keywords: contract, classification of contracts, aleatory contract, the legal characteristics of the aleatory agreement, the types of aleatory contracts.

У статті досліджується поняття та сутність алеаторних договорів. Головною ознакою алеаторного договору є неможливість визначити вигоду контрагентів на момент укладення договору. В алеаторних договорах існує випадкова вірогідність настання обставин, що тягнуть за собою збагачення одного із контрагентів та збитки іншого.

Ключові слова: договір, класифікація договорів, алеаторний договір, правові характеристики алеаторного договору, види договорів, що містять сповіщення

Вступ. Одним із найпоширеніших юридичних фактів, який є підставою для виникнення, зміни чи припинення цивільних прав та обов'язків, є договір. На відміну від інших юридичних фактів договір відповідно до закону чи домовленості сторін визначає коло прав та обов'язків, власне умови договору, які не суперечать законодавству, та підстави й межі відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору. Цивілістами слушно зазначається, що категорія договору поступово звільняється від адміністративних напруг і набуває природних причин, які априорі були притаманні цій важливій цивілістичній конструкції [9 с. 403].

Перегляд цивільного законодавства в Україні сьогодні здійснюється в контексті адаптації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу, що зумовлює потребу не лише ознайомлення із законодавством європейських країн – учасників ЄС, а і з засадами, на яких воно ґрунтується.

З'ясування правової природи договору, його юридична характеристика сприяють суб'єктам цивільного обороту в обранні найоптимальнішої форми правових зв'язків і отриманні очікуваного результату.

Останнім часом з розвитком підприємництва та суттєвим оновленням законодавства і свободою договору значного поширення набувають договори, пов'язані із певним ступенем ризику і невизначеністю результату – довічного отримання, ренти, різновиди страхування, біржові угоди, різного роду лотереї, гра на ставки, що зумовлює поширення в суспільстві такої категорії договорів, яким притаманні ознаки алеаторності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітленню загальних питань договірного права, пов'язаних із сутністю цивільно-правового договору, його ознаками, функціями та різновидами, присвячені праці українських та зарубіжних вчених, зокрема, Т. В. Боднар, В. А. Васильєвої, А. Б. Гриняка, О. В. Дзери, І. Р. Калаура, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця, Р. А. Майданика, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. О. Харитонова, М. І. Брагінського, В. В. Вітрянського, О. О. Красавчикова, В. А. Ойгензихта та ін.

Ризикові договори були предметом дослідження кандидатських дисертацій І. В. Волосенко, В. О. Запорощенко, Т. Ф. Мадагаєвої, І. В. Миронова. Серед монографічних робіт необхідно назвати науковий доробок І. С. Тімуш «Ризикові договори за цивільним законодавством України» та роботу М. М. Великанової «Ризику в цивільному праві» (2019). Проте алеаторні договори залишаються маловивченими на сучасному етапі розвитку приватного права, відсутня єдність розуміння їх сутності, ознак, різновидів, що не може не зумовити певні труднощі як у разі створення єдиної наукової концепції, так і у разі застосування відповідних законодавчих положень.

Метою статті є з'ясування правової природи алеаторного договору, його конститутивних ознак та визначення місця в системі цивільно-правових договорів.

Досягненню поставленої мети сприяє вирішення таких завдань, як: визначення категорії ризику у цивільно-правових договорах, з'ясування характерних ознак алеаторних договорів, класифікація алеаторних договорів з метою їх належної регламентації, вдосконалення правового регулювання та єдності судової практики.

Основні результати дослідження. Сучасна ідеологія договірного права базується на якісно новому розумінні матеріальних і моральних цінностей, співвідношенні публічних і приватних інтересів, обов'язків держави і суспільства та приватної особи як суб'єкта договірних правовідносин, що зумовлює перегляд окремих сталих теоретичних положень інституту договору.

Глибокі історичні корені цивільних договорів зумовлюють потребу не лише ознайомлення з досягненнями сучасної цивілістичної доктрини, а й вивчення історії розвитку та становлення інституту алеаторного договору, без чого не можна створити загальнотеоретичну базу проблем, які будуть досліджуватися.

В умовах переходу до ринкової економіки більшість цивільно-правових договорів є оплатними, тобто майновому наданню одного контрагента відповідає зустрічне майнове надання іншого контрагента.

Питання щодо еквівалентності зобов'язань як умови дійсності договору залишалось дискусійним у приватному праві протягом тривалого часу. Так, ще у римському праві продавцю надавалося право розірвати договір купівлі-продажу, якщо його купівельна ціна складала менше половини дійсної. Сучасна цивілістична доктрина не передбачає визнання договору недійсним з мотивів нееквівалентності наданого сторонами, оскільки в умовах вільного підприємництва, свободи договору кожний контрагент може на свій розсуд укласти будь-який договір на будь-яких умовах.

Що ж собою являє алеаторний договір?

У римському приватному праві за загальним правилом вважалося неможливим укладання договору купівлі-продажу за відсутності речі, яка є предметом договору. Проте сторони інколи виявляли зацікавленість у купівлі-продажу врожаю, який ще тільки очікувався. Окрім продажу майбутніх плодів допускався і продаж майбутніх дітей рабів, у цьому випадку вважалося, що якщо народиться дитина, продаж буде проведено тоді, коли було укладено в договорі. Проте, якщо продавець перешкодив природному розвитку подій і народження не відбулося чи плоди не з'явилися, це була підстава для позову із купівлі-продажу. Допускався продаж і без речі. Це мало місце, коли купували наловлену у майбутньому рибу, птицю, подарунки, які могли бути отримані, тобто ті, *що кидали у натовп* (D. 18. 1. 8); [5, с. 562–563].

Від договорів продажу майбутньої речі відмежовували договори про продаж «надії», які належали до так званих алеаторних договорів (*aleaemittitur*) – купівлі можливості. Так виокремлювали договір *emptiospei*, тобто договір купівлі-продажу майбутнього улову риби, де визначена певна ціна майбутнього улову не залежить від результатів останнього. Якщо рибалці навіть і не пощастить з уловом взагалі, покупець все одно зобов'язаний сплатити встановлену ціну; аналогічно має бути і якщо ціна улову буде менше чи більше визначеної заздалегідь ціни [5, с. 563]. Г. Дернбург вважав, що в цьому випадку предметом купівлі є не річ, а шанс (*alea*) на отримання речі [11, с. 244].

Алеаторним договором, на нашу думку, можна вважати і поширений в період принципату і договір про продаж спадщини (D. 18. 4. 14), оскільки продавець зобов'язаний був передати за договором все майно, яке входило у спадщину незалежно від того, у скільки спадщина була оцінена.

Звичайно, що оскільки співвідношення активів (майно, різного роду майнові права) і пасивів спадкоємця не завжди можна було точно визначити, то вигоду від такого продажу чи купівлі було визначити важко [5, с. 625].

Легальне закріплення алеаторних договорів у законодавстві країн континентальної Європи традиційно пов'язують із Цивільним кодексом Франції (Кодексом Наполеона), побудованим за структурою підручників (інституцій) римського приватного права, де Книга III « Про різні способи набуття права власності» містить спеціальний Титул XII «Про алеаторні договори», який включає статті 1964–1983.

У цьому підрозділі законодавцем наводиться дефініція алеаторного договору. У ст. 1164 ЦК алеаторний договір визначається як «двостороння домовленість, наслідки якої стосуються вигоди та збитків або для всіх сторін, або для однієї із них, та залежать від невідомої події» [3]. До алеаторних договорів безпосередньо віднесені: договір страхування, договір морської позики (які регулюються морським законодавством – Транспортним кодексом Франції), гральний договір і договір парі, договір довічної ренти.

Характеризуючи окремі з них, законодавець підкреслює, що закон не надає права на позов із зобов'язань, що виникають з грального договору чи з платіжного зобов'язання з договору парі. Водночас, якщо програвши, сторона проведе добровільні виплати, права на повернення сплаченого вона не має. Тобто за правовою природою таке зобов'язання нагадує *pacta* в римському приватному праві – зобов'язання, які не забезпечувалися позовним захистом, а виконання яких ґрунтувалися лише на довірі, добрій совісті.

Проте відновлюючи історичну справедливість, варто згадати Цивільний кодекс Східної Галичини 1797 р. – першу кодифікацію приватного права у Європі взагалі. Саме у ч. III глави XI «Про алеаторні договори або ті, які залежать від випадку чи події, яка є непередбачуваною» вперше з'явилось визначення алеаторного договору: «Той, хто залежно від випадку піддає себе ризику отримати прибуток або понести збитки і домовляється про це з іншою особою за певну ціну, укладає алеаторний договір, вчиняючи угоду ризикову, яка залежить від випадку».

До таких договорів, які залежать від випадку і події, відносили парі, гру, жереб, а передусім всі укладені контракти купівлі та інші щодо очікуваних прав або майбутніх невизначених речей, виплати та видатки на довічне утримання, на випадок стихійних лих, договори страхування, договори морського ризику або *бодмерії* (тобто позика під заставу судна або корабельного вантажу [2, с. 441].

Таким чином, головною характерною ознакою алеаторного договору вважалося відсутність еквівалентності зобов'язань, які виникають між сторонами, тобто одна зі сторін даремно очікувала на вигоду. Схоже розуміння таких договорів демонструвалося у цивілістиці й надалі.

У теорії і практиці поняття ризик є складним багатовекторним правовим явищем, природа якого взаємопов'язана з такими поняттями, як *невизначеність*, *ймовірність*, *умови невизначеності*, *умови ризику* тощо.

Так, В. О. Красавчиков вважає, що несення ризику полягає у прийнятті на себе відповідно до закону збитків, які можуть настати внаслідок випадкових обставин. А власне ризик він поділяє на два види: загальний (коли в силу закону чи договору покладається обов'язок прийняти невігідні наслідки при будь-яких обставинах) та спеціальний (покладання в силу закону обов'язку прийняти невігідні майнові наслідки, які стали результатом тільки суб'єктивно-випадкових (за відсутності вини) обставин [8, с. 146–147].

У сучасній цивілістиці ризик пропонується розглядати як універсальну категорію, що має об'єктивно-суб'єктивні ознаки, до яких відносяться: результат; ймовірний характер настання такого результату; невизначеність; усвідомлення факторів ризику, визначення ступеня ймовірності та рівня ризику, передбачення можливих результатів діяльності та вибір варіанта поведінки у конкретній ситуації [1, с. 126–127]. Ризик у цивільному праві – це несприятливі наслідки, які можуть наступити і за які не відповідають ані сторони, ані треті особи [4, с. 33].

Таким чином, ризик – це збитки, ймовірність настання яких пов'язана з певною невизначеністю предмета договору, відсутністю повної інформації щодо факторів, які впливають на його належне виконання. Проте не можна вважати тотожними поняття: *ризик у договорі* і *ризикові договори*.

І. С. Тімуш характеризує ризиковий (алеаторний) договір як договір, орієнтований на вдачу, збіг обставин, випадок тощо, угоду, в якій загальний розмір чи можливість самого існування зустрічного надання на момент укладення невідомий, що поставлено в залежність від включеного до юридичних умов цього правочину випадкового юридичного факту (дія або подія) і може викликати негативний (програші, збитки, шкода), позитивний (виграш, вигода, прибуток) або нульовий економічний результат [12, с. 66].

Визначальною ознакою алеаторних (ризикових) договорів виступає неможливість чітко визначити межі виконання обов'язків на момент укладення договору, а втрата чи збагачення однієї із сторін залежить від випадку [13, с. 208].

Потреба укласти договір зумовлена метою, яку сторони прагнуть досягнути. Договори довічного утримання – це набути отримання і догляд, з одного боку, і стати власником будинку, квартири, іншого цінного майна, з іншого. Незважаючи на певну окресленість майнових інтересів сторін, об'єкт інтересу у разі звичайного розвитку подій в цілому залишається невизначеним, що і зумовлює особливу алеаторну природу договору.

Окрім типового алеаторного договору – договору довічного утримання, до цієї категорії традиційно відносять і договір майнового страхування. Ризик клієнта полягає у втраті сплачених страхових внесків, а ризик страховика – у виплаті відшкодування, яке зазвичай перевищує розмір отриманих страхових внесків під час настання страхового випадку.

Страхові ризики є різні за своїм складом, оскільки в їх основі можуть бути покладені різноманітні обставини. Вони можуть бути як індивідуальні, так і універсальні. Перший вид ризику має місце у разі страхування унікальних речей, другий вид ризику – при визначенні обсягу відповідальності страховика за звичайними договорами страхування, наприклад, при страхуванні життя та багажу пасажирів.

Характерні ризики при майновому страхуванні пов'язані, перш за все, із стихійними лихами, техногенними катастрофами, неправомірними діями інших осіб та ін. У будь-якому випадку страхові ризики і перелік страхових випадків істотно впливають на ступінь алеаторності договору майнового страхування. Чим більше подій в договорі визначені як страхові, тим більше у страхувальника шансів не лише отримати відшкодування за сплачені страхові внески, а й мати зиск від укладеного договору. Відповідно, страховик намагається збільшити свої шанси на вигоду шляхом підвищення розміру страхових внесків і деталізації страхового ризику, який не повинен бути неминучим, оскільки в цьому випадку втрачається сенс укладення договору.

Необхідно розмежовувати невизначеність обсягу прав та обов'язків, які покладаються на сторони в процесі виконання укладеного договору, від фактичної чи юридичної неможливості виконання, яка може настати незалежно від волі сторін, та від порушення умов договору однією із сторін взагалі.

Імовірність досягнення мети існує в будь-якому договорі підрядного типу. На момент укладення договору досить складно обчислити прибутки або збитки і за окремими договорами щодо надання послуг (комісія, доручення, зберігання, охорона). Так, скажімо, незважаючи на поширення кількості нападів грабіжників на автозаправки, більшість власників відмовляються від послуг державної служби охорони, вважаючи, що оплата послуг охорони перевищує можливі збитки, заподіяні злочином.

Застосування в якості класифікаційної ознаки неможливість врахувати імовірність досягнення мети договору стане підставою для зарахування до категорії алеаторних практично всіх без винятку цивільно-правових договорів.

Імовірність досягнення мети в будь-якому договорі залежить від низки факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Елементи ризику характерні для договорів, які укладаються в процесі здійснення підприємницької діяльності. Проте важко погодитися, що такі договори як поставка чи підряд вирізняються надзвичайними ризиками [6, с. 4].

Як алеаторні договори деякі вчені розглядають біржові і позабіржові договори, які не передбачають реальну передачу товару [10, с. 8]. До алеаторних договорів пропонується відносити договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, договір підряду на проведення проектних та технологічних робіт [1, с. 292].

Дійсно, замовник не може бути впевненим, що підрядник кваліфіковано і своєчасно виконає роботу, а її результат буде відповідати повною мірою умовам договору і його побажанням. Укладаючи договір охорони, в силу природних причин жоден відповідальний охоронець не може «з абсолютною мірою визначеності» гарантувати його безумовне виконання. Замовляючи написання художнього твору, замовник позбавлений можливості «з абсолютною мірою визначеності» бути впевненим у досягненні мети, оскільки, скажімо, художній твір може не вдатися навіть у маститого автора. Якщо розглядати як компонент алеаторного договору творчий елемент, до цієї категорії необхідно віднести будь-який авторський договір, постановочний, сценарний. Надалі наявність «вдачі» можна поширити і на будь-який договір щодо надання послуг – зберігання, охорони, перевезення, доручення, комісії та ін.

Відсутні підстави зараховувати до алеаторних і договори у кредитно-розрахунковій сфері. Так, пропонується алеаторним вважати і договір контокоренту [7, с. 4]. За цим договором про взаємне кредитування корентисти зобов'язуються занести на один рахунок (контокорентний) свої взаємні вимоги з тим, що із закінченням рахунку у визначені строки сторона, яка виявиться боржником, сплатить контрагенту різницю (сальдо).

Проте у цьому договорі присутній звичайний ризик, характерний для будь-якого підприємницького договору, при неналежному виконанні договірних зобов'язань на порушника покладається передбачена цивільно-правова відповідальність. А оскільки договір базується по суті на особливій «економічній довірі» до контрагента, йдеться не про його алеаторність, а про фідучіарність договору.

Ознаками алеаторності наділяють і договори про створення об'єднань фізичних та юридичних осіб, оскільки неможливо з абсолютною мірою визначеності врахувати імовірність досягнення мети чи обчислити прибутки або збитки [14, с. 40–41].

Таке тлумачення алеаторності є досить широким і виходить за межі самого поняття. За такого надзвичайно широкого розуміння поняття *ризиковий договір* практично будь-який цивільно-правовий договір, незалежно від його мети, суб'єктного складу, змісту, містить елементи ризику, пов'язаного з невиконанням чи неналежним виконанням договірних зобов'язань, що по суті виключає можливість побудувати систему договорів на дихотомічних засадах.

Певні ознаки алеаторності можуть містити і окремі договори на надання послуг. Так, особа, яка укладає договір на особисту охорону, сподівається на позитивний для себе результат, проте такий договір не можна вважати алеаторним, оскільки оплачуються саме певні послуги, а розмір оплати залежать від кількості і кваліфікації охоронців, періоду охорони, використання технічних та спеціальних засобів, і оплата здійснюється незалежно від позитивності результату, який, звичайно, передбачається.

Відповідно, аналогічними за правовою природою є і договори на надання медичних, юридичних чи освітянських послуг, оскільки оплата здійснюється незалежно від досягнення результату, який би задовольнив замовника, звичайно, у разі добросовісного виконання контрагентами своїх договірних зобов'язань.

У доктрині приватного права чітко сформульовано положення: договір не можна вважати недійсним внаслідок нееквівалентності взаємних зобов'язань сторін. І звісно, за відсутності загальних підстав для визнання договору недійсним (помилка, обман, насильство, кабальність тощо) та свідомому сприйманні його умов контрагентом (скажімо, при купівлі на аукціоні), невідповідність наданого отриманому не може вважатися підставою недійсності договору.

У природу алеаторного договору закладено невідповідність наданого і набутого, тому визнання судом недійсним такого договору недійсним як такого, що є кабальним чи не відповідає «добрим звичаям», суперечить природі договору.

Висновки. Алеаторність цивільно-правового договору не є самостійною юридичною ознакою, а виступає складовою частиною такої правової характеристики договору, як його відплатність, яка в цьому випадку характеризується не еквівалентністю, а невизначеністю.

Елементи ризику, пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням, притаманні будь-якому цивільно-правовому договору.

Для алеаторності, як ознаки договору, характерною є невизначеність співвідношення прав та зобов'язань сторін та обсягу зобов'язань на момент укладення договору, тому сумнівним є віднесення до алеаторних договорів таких договорів, де результат залежить від «вдалості» виконання зобов'язань чи задоволення контрагента кінцевим результатом.

Обов'язковою умовою алеаторного договору є вказівка на невідому невизначену обставину, яка може настати, а може і не настати, або час її настання невідомий контрагентам в силу природних причин. Відсутність випадкової вірогідності настання обставин в договорі не дає підстав вважати його алеаторним.

Не можна вважати алеаторними договори, де обсяг прав і зобов'язань однієї із сторін заздалегідь визначений і оплачується не результат, а процес (плата за надання охоронних, освітянських, медичних чи юридичних послуг).

Особливість правової природи алеаторних договорів позбавляє контрагента права вимагати відшкодування у випадку, коли відбулося значне збагачення однієї сторони за рахунок іншої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великанова М. М. Ризики у цивільному праві: монографія. К.: Алерта, 2019. 378 с.
2. Гражданский кодекс Восточной Галиции 1797 г. / пер. с лат. А. Гужвы; под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. М.: Статут; Одеса, 2013. 536 с.
3. *Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / предисловие / В. Н. Захватаев / пер. с франц., приложения В. Н. Захватаев. К.: Алерта, 2016. 1156 с*
4. Гриняк А. Б., Пленюк М. Д. *Правова природа ризику в договорах на виконання робіт // Вісник Національної академії правових наук України. Том 25. № 1, 2018. С. 29–49.*
5. Дигесты Юстиниана. Том III. Книги XII–XIX / отв. ред. Л. Л. Кофанов. М. Статут, 2003. 780 с.
6. Запорощенко В. А. Особенности правового регулирования алеаторных сделок в РФ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Екатеринбург, 2006. 20 с
7. Копитова О. С. *Договір контокорренту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук/ 12.00.03/ К., 2015. 18 с.*
8. Красавчиков О. А. Возмещение вреда, причиненного источником повышенной опасности. М.: Юрид. лит., 1966. 200 с.

9. Кузнецова Н. С. Договір у механізмі регулювання цивільно-правових відносин // Вибрані праці. К. ПрАТ «Юрид. практика, 2014. С. 397–408.

10. Мадагаева Т. Ф. Алеаторные договоры в системе рискованных договоров в гражданском праве РФ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. М., 2014. 23 с.

11. Пандекты Г. Дербург. Обязательственное право. Третье русское изд. Том 2. Перевод под рук. и ред. П. Соколовского. М., 1911. 412 с.

12. Тімуш І. С. Ризикові договори за цивільним законодавством України: навчальний посібник. К.: Істина, 2006. 128 с.

13. Українське цивільне право: навч. посіб. 3-є вид. перероб. та доп. Ю. О. Заїка, І. С. Тімуш, О. О. Ловяк та ін. / за ред. Ю. О. Заїки. К.: ЦУЛ, 2014. 358 с.

14. Юркевич Ю. М. Договірні форми об'єднань фізичних та юридичних осіб у цивільному праві України: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 410 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗІ СТРАХУВАННЯ

УДК 347.440

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2020.20.18>

Міловська Н. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Milovska N. Ensuring the proper fulfillment of insurance contractual obligations

In this scientific article the essence, significance and effective ways of ensuring the fulfillment of obligations in insurance contractual relations are clarified. It was established that the fulfillment of insurance contractual obligations is ensured by stimulating the debtor to fulfill the contract personally, and only in case of impossibility of personal execution - to create additional guarantees for the creditor to compensate for losses in case of non-performance or improper performance of the contract.

By ensuring the fulfillment of contractual obligations under insurance should be understood the use of a sufficient amount of the necessary ways to achieve the purpose of concluding an insurance contract, provided both by civil law and directly by the contract. Establishing the features of ensuring of fulfillment of insurance contractual obligations is incomplete without considering the systematization of its main methods and the possibility of their application in contractual legal relations for the provision of insurance services. Systematization of ways of ensuring the fulfillment of insurance contracts enables participants of such relations to choose the best option for security activities, taking into account the effectiveness of various methods of security, the possibility of minimizing costs and maximizing loss compensation.

It is established that the types of security for fulfilling insurance contractual obligations that are not directly defined in the general norms of Ch. 49 of the Civil Code of Ukraine, but are not prohibited in use on the basis of Part 2 of Art. 546 of the Civil Code of Ukraine, include, in particular, reinsurance, co-insurance, the creation by insurers of reserve guarantee insurance funds, aimed at the proper and timely implementation of insurance payments. In addition, according to Art. 38 of the Law of Ukraine «On Insurance» in order to ensure that insurers fulfill their obligations to policyholders under life insurance contracts, it is not allowed to carry out other types of insurance other than life insurance. In this case, an exceptional type of activity is established for insurers - life insurance, which is also aimed at stimulating the quality and timely provision of insurance services by the insurer.

Key words: insurance contract, ensuring the fulfillment of obligations, proper fulfillment, ways of ensuring.

У науковій статті з'ясовано сутність, значення та дієві способи забезпечення виконання зобов'язань у договірних відносинах зі страхування. Встановлено, що забезпечення виконання договірних зобов'язань зі страхування здійснюється шляхом стимулювання боржника до особистого виконання договору і лише у випадку неможливості особистого виконання – у створенні для кредитора додаткових гарантій відшкодування збитків у разі невиконання або неналежного виконання договору.

Ключові слова: договір страхування, забезпечення виконання зобов'язань, належне виконання, способи забезпечення.